

obredne scene ili **igrišća**, igre u kolu, dramske igre), teatarski tip (narodni ili folklorni teatar, »tradicijski teatar«, amaterski teatar, profesionalni teatar), estradno-cirkuski tip i filmsko-televizijski tip igre. Narodno dramsko stvaralaštvo razlikuje se od ostalih tipova igre posebnim odlikama. To je »doteatarski« tip igre, a od srodnih tipova razlikuje se preobrazbom čovjeka u objektivnoumjetnički lik, kao i usmjerenjem prema zabavi, rasonodi. U tome se približava dječjoj igri, a razlikuje se od religioznomagijskog i ceremonijalnoetiketnog tipa igre.

Po mišljenju Guseva, rusko narodno dramsko stvaralaštvo neposredno je organski sraslo s načinom života i običajima i obredima, a porijeklo vodi još iz prvobitne zajednice. Društveni je razvoj u toj sferi donio mnoge promjene, pa i nestajanje nekih oblika, a različite su prilike stvorile takve razlike da je moguće govoriti o nacionalnoj pripadnosti i nacionalnim oblicima ruskog dramskog stvaralaštva zapisanog u XIX. i početkom XX. stoljeća. Gusev ne želi tragati za izvorima i ne želi rekonstruirati prvobitni oblik obreda, praznika ili igara, nego ukazuje na aktualnost; ne promatra svoj predmet kao »ostatak daleke prošlosti, nego kao poseban tip scenske kulture ruskog naroda XIX. i početka XX. stoljeća«.

Nakon uvoda, koji smo opširnije prikazali, slijedi poglavlje o maskiranju i maskama, u kojem se iznosi historija tog fenomena na ruskom području, dani su podaci o zimskim praznicima i slavljinama uz koje je maskiranje najviše vezano, te podaci o tipovima maski. Drugo poglavlje govori o obrednim scenama (**igrišća**), koje je autor podijelio na one karnevalskog tipa i one vezane uz kolo. Na kraju obradio je narodnu svadbu kao aspekt narodnog dramskog stvaralaštva. Narodne dramske igre dobile su posebno poglavlje, a podijeljene su na igre u kolu i igre izvan kola.

Autor pažljivo pristupa fenomenu folklornog kazališta, i njegovo razlikovanje i stupnjevanje »teatarskih« i »doteatarskih« oblika može korisno poslužiti da se izbjegn timer nepoželjne generalizacije. Autor namjerava objaviti posebnu knjigu o narodnom teatru

XIX. i XX. stoljeća, pa tako ova prva knjiga o »doteatarskim«, »embrionalnim« oblicima predstavlja u neku ruku pripremu za taj rad.

Ivan **LOZICA**

N. N. Veleckaja, Jazyčeskaja simbolika slavjanskih arhaičeskikh ritualov, Izdatel'stvo »Nauka«, Moskva 1978, 240 str. + 25 tabla.

Autorica obrađuje stare slavenske obrede vezane uz kult predaka i uz agrarne kultove. Uspoređujući različite izvore, ona rekonstruira oblik poganskih staroslavenskih i praslavenskih rituala, te prati bitne promjene, kao i promjene u funkciji što ih vrijeme donosi.

Nakon kraćeg uvoda autorica prelazi na poglavlje o poganskim shvaćanjima smrti i vječnosti, gdje primjećuje da poganstvo ne poznaje smrt u našem smislu, te na brojnim primjerima iz različitih slavenskih sredina nastoji rekonstruirati neznabožačka shvaćanja o drugom svijetu.

Drugo poglavlje rezimira dostupna znanja o običaju ubijanja starih i nesposobnih ljudi, i to na temelju tekstova usmene književnosti i pisanih srednjovjekovnih izvora. Treće poglavlje govori o rudimentima spomenutog rituala u tradicijskim obredima (kalendarskim obredima vezanim uz sahranu, te ostalim običajima); to je centralno poglavlje knjige i obiluje mnogim zanimljivim podacima.

Posljednje poglavlje bavi se vezama kulta predaka s agrarnim kultovima. Veleckaja naglašava povezanost nekih maskiranih likova s kultom predaka. »Kukeri« sa svojom agrarnom magijom pokladnog oranja i sjetve tipičan su primjer za takvu vezu (dodali bismo da se to odnosi i na naše buše, zvončare i kurente).

Veleckaja također smatra da je žrtvovanje lutke u kalendarskim rituali-

ma vezano s poganskim kultom ispranjanja na »onaj svijet«, tj. sa žrtvovanjem nemoćnih staraca; promjena uloge starih ljudi u društvu i razvijanje kulta starješine doveli su po autoričinu mišljenju do zamjene živog čovjeka lutkom.

Pretakanje poganskog kulta predaka u kršćansku tradiciju zanimljiva je pojava, još uvijek nedovoljno proučena. Ova je knjiga nesumnjiv doprinos takvom istraživanju. Veleckaja između ostalih citira i naše autore, obilato se koristi različitim izvorima, i to njezinim sintezama i interpretacijama daje potrebnu dokumentiranost. Monografija je ilustrirana crtežima i fotografijama.

Ivan LOZICA

Tipologijske isledovanija po fol'kloru. Sbornik statej pamjati Vladimira Jakovleviča Proppa (1895—1970), Sostaviteli E. M. Meletinskij, S. J. Nekljudov, Izdatel'stvo »Nauka«, Moskva 1975, 320 str.

Zbornik razmatra različite aspekte izučavanja strukture folklornih tekstova i demonstrira primjenu tipologijskih metoda pri proučavanju usmenog stvaralaštva naroda Istoka.

Prvi rad u zborniku jest članak B. N. Putilova (**Problemy fol'klora v trudah V. J. Proppa**). Putilov daje rezime životnog djela slavnog sovjetskog znanstvenika. Uz članak je pridodana bibliografija radova V. J. Proppa, objavljenih i neobjavljenih, a dani su i podaci o prijevodima Proppovih djela na strane jezike, kao i literatura o V. J. Proppu.

Rad K. V. Čistova (**Specifika fol'klora v svete teorij informacii**) po našem je mišljenju najinspirativniji prilog u zborniku. Čistov poznato pitanje o razlikovanju folklora od literature obrće u pitanje o razlikovanju literature od folklora, jer folklor i literatura nisu samo dva oblika kulturnog umjetničkog

stvaranja nego i dvije etape razvoja. Folklor prethodi literaturi, i taj povijesni proces opravdava dijakronijski pristup rješavanju spomenutog pitanja. U svojem traženju razlike između usmene i pisane književnosti Čistov promatra dva tipa komunikacije. »Prirodna« ili »kontaktna« komunikacija usmene književnosti pruža mogućnost izvođaču da bira svoje slušaoce. Usmena riječ praćena je intonacijom i gestom. U nastavku komunikacijskog lanca slušalac usmene književnosti može postati izvođač, u svemu ravnopravan prvome. Komunikacija »tehničkog« tipa to ne omogućuje. Pisac ne bira svoju publiku. »Tehnička« komunikacija ostvaruje se prekidanjem prvobitnog znakovnog sistema u drugi (pisanost), i pri tome se izražajna sredstva mijenjaju. Literatura postupno razvija vlastita sredstva izraza i vlastite kompozicijske postupke. To je proces koji je vrijedan podrobnijeg istraživanja. »Tehnička« komunikacija razlikuje se od »kontaktne« i po tome što se procesi izvođenja i primanja ne odigravaju istodobno, pa tako publika ne djeluje izravno na tekst.

Članak V. V. Ivanova i V. N. Toporova (**Invariant i transformacii v mifologičeskijh i fol'klornyh tekstah**) također je zanimljiv doprinos proučavanju odnosa postojanosti i promjenljivosti folklornih tekstova.

Radovi I. I. Revzina (**K obščesemiotičeskomu istolkovaniju treh postulatov Proppa (analiz skazki i teorija svjaznosti teksta)**) i S. D. Serebrjanoga (S. D. Serebrjanij: **Interpretacija formuly V. J. Proppa (v svjazi s ee prilozheniem k indijskim skazkam)**) neposredno se nadovezuju na radove V. J. Proppa. E. M. Meletinskij izvršio je strukturalno-tipologijsku analizu mitova sjeveroistočnih Paleoazijata, B. N. Putilov je pisao o motivu kao elementu koji stvara sadržaj, a P. A. Grincer o epskim formulama u **Mahabharati** i **Ramajani**. S. J. Nekljudov (**Statičeskie i dinamičeskie načala v prostranstvenno-vremennoj organizacii povestvovatel'nogo fol'klora**) i T. V. Civljan (**K semantike prostranstvennyh elementov v volšebnoj skazke (na materiale albanskoj skazki)**) pisali su o prostornim i vremenskim shvaćanjima u folklornom mate-